

הקדמה

שפת הסימנים של שבט אל-סייד נוצרה בידי החירשים ובידי רבים מהשומעים בכפר אל-סייד שבנגב. ראשיתה בשנות השלושים של המאה העשרים: ארבעה ילדים חירשים נולדו לאחת המשפחות בכפר ובני המשפחה היו צריכים לתקשר זה עם זה. הם השתמשו במחוות, ומחוות אלה נעשו בהדרגה למערכת מוסכמת.

בדורות הבאים נולדו בכפר חירשים נוספים והיום מעריכים כי מניינם 150 נפש. השפה התפתחה בזכות השימוש בסימנים לשם תקשורת בין בני הכפר, וכיום היא מאפשרת לתושבים – חירשים ושומעים כאחד – לשוחח ולהביע את דעתם על נושאים שונים במהירות ובנוחות.

שפת הסימנים של אל-סייד מעניינת במיוחד את העוסקים בחקר שפות משום שהיא צעירה מאוד. המחקר של השפה הזו עשוי ללמדנו דברים שלא ניתן ללמוד משפות אחרות, מסומנות או דבורות, שהן ותיקות ומבוססות יותר משפת אל-סייד. חוקרים שואפים לדעת מהם המרכיבים הבסיסיים ששפה חייבת לכלול כדי לשרת את הקהילה המשתמשת בה, ומחקרנו על שפת הסימנים של אל-סייד מגלה מרכיבים אלו. בנוסף, אנו חוקרים גם כיצד השפה מתפתחת לאורך הדורות.

צוות המחקר שלנו כולל שתי חוקרות מאוניברסיטת חיפה, חוקרת מאוניברסיטת קליפורניה בסן דייגו וחוקר מאוניברסיטת סטוני ברוק בלונג איילנד, ניו יורק. אנו חוקרים את שפת הסימנים של שבט אל-סייד זה קרוב לעשור (הנתון נכון לזמן פרסום המילון הזה). אנשי הכפר קיבלו את פנינו בסבר פנים יפות ובבתיים זכינו להכנסת אורחים בנוסח בדואי אמיתי. אנו אסירי תודה על החברויות ועל הקשרים שנרקמו עם רבים מאנשי אל-סייד.

כדי לחקור את אוצר המילים של השפה צילמנו אנשים חירשים רבים בכפר בעת שסימנו סימנים בשפתם: הצגנו בפניהם תמונות של עצמים וחפצים שונים וביקשנו מהם לתאר בשפתם את אשר הם רואים. כדי ללמוד על סימנים שמציינים מושגים מופשטים כגון פעולות או רגשות שקשה לייצגם בתמונות, ביקשנו מכמה אנשים לתרגם לסימנים מילים מעברית כתובה. המילון הזה מבוסס על הסימנים שאספנו במהלך הצילומים.

ראוי לציין שתי נקודות בנוגע למילון. ראשית, המילון אינו מקיף – אין ספק שהשפה מכילה הרבה יותר מ-300 המילים המופיעות בו. שנית, לרבים מהסימנים יש גרסאות שונות מאלה המובאות כאן; מצאנו שונות רבה בסימנים בתוך הכפר, אפילו בעבור חפצים בשימוש יום-יומי. מילון זה מספק אפוא מדגם – ואולי טעימה – משפת הסימנים של אנשי אל-סייד.

אנו מקדישים את המילון הזה לאנשי אל-סייד בחיבה ובהוקרה.